

- Εισαγωγή
- Το Ταξίδι
- Θυκό Λόγια του Χαμπή / Οι στίχοι του Χαράλαμπου /
Σημείωμα του Ερμηνευτή
- Συντελεστές
- 1. Κυπριακά Κάλαντα
- 2. Κάλαντα Βυζαντινά – Κοτυώρων πόντου
- 3. Κάλαντα Δωδεκανήσου – Κως
- 4. Η παρθένος Σήμερα
- 5. Κυπριακά Κάλαντα
- 6. Ο Άησ Βασίλης
- 7. Κυπριακά Φωτοκάλαντα
- 8. Καλημέρα πάντες ω! Αδελφοί – Πάτμος
- 9. Το Τραούδι του Λαζάρου
- 10. Τον Νυμφώνα σου Βλέπω
- 11. Ο Θρήνος της Παναγίας
- 12. Το Τραούδι της Ανάστασης
- 13. Το Τραούδι τ' Άη Γιώρκη

Εισαγωγή

Ο πολιτισμός μπορεί να υπάρξει στις μέρες μας, ποικιλοτρόπως και αποσπασματικώς. Κομίζοντας τις περισσότερες φορές μαζί του ήθη και συμπεριφορές αλλότριες, που ουδόλως ενοχλούν το σύνολο ή την πλειοψηφία των μαζών. Αντιθέτως «τέρπουν» και «ευφραίνουν» κατά το δοκούν, με τον άλφα ή βήτα τρόπο τις αισθήσεις, δημιουργώντας έτσι μια ψευδαίσθηση ευφορίας ότι οι πάντες συμμετέχουμε σ' ένα παγκόσμιο πολιτιστικό βίο.

Εμφανώς αυτό που υπολείπεται από τούτο «το πανηγύρι των αισθήσεων και των παραισθήσεων», του παγκόσμιου πολιτιστικού γίγνεσθαι... είναι το πρόσωπο! Το ιδιαίτερο εκείνο πρόσωπο που νοηματοδοτεί και χαρακτηρίζει τον κάθε λαό. Τον κάθε λαό που μ' ένα μοναδικό και ανεπανάληπτο τρόπο δημιουργεί για να υπάρχει. Όχι ως μονάδα και ατομική παρουσία, αλλά ως προσωπική μαρτυρία και κοινωνία σχέσεων. Πολιτισμός κεκαλυμμένος άνευ προσώπου, ίσον πολιτισμός με προσωπείο... άρα αχρείαστος και ύποπτος.

Μπορεί το εκθαμβωτικό του φως να εντυπωσιάζει, αλλά αργά και σταθερά μετατρέπεται σε εκτυφλωτικό σκιάζοντας κάθε απλό και ταπεινό, γνήσιο και αληθινό. Ισοπεδώνοντας κάθε ελεύθερη δημιουργία με το πρόσχημα μιας ψευδο-ελευθερίας, που εξαγριώνει συνεχώς τις αισθήσεις, αφαιρώντας από πάνω τους την πνευματική τους υπόσταση. Παρασέρνοντας έτσι, με τον αέρα ενός προοδευτισμού τον ιδιαίτερο λόγο ύπαρξης του κάθε λαού στην ανυπαρξία μιας μαζικής κουλτούρας.

Αν θέλουμε να μένουμε εκτός αυτού του φαινομένου θα πρέπει πρωτίστως να αφαιρέσουμε τα σκάρτα από το κορμί μας. Όλα τα «μεγάλα λόγια» και ψεύτικα λούσα» που μας έταξαν. Θα πρέπει αενάως να αναζητούμε τον πολιτισμό εκείνο, που αναβλύζει από το νάμα της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Όχι μόνο στον τρόπο έκφρασης στο επίπεδο της τέχνης και της δημιουργίας, αλλά και σαν ήθος και στάση ζωής μέσα στον κόσμο που μας περιβάλλει.

Ποτέ δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι οδικός μας πολιτισμός ήταν έκφραση ενός συγκεκριμένου τρόπου ζωής, και όχι ατομική δημιουργία προς απόκτηση δόξας και πλούτου. Άλλωστε ό,τι σπουδαίο έχουμε να δείξουμε σήμερα οφείλεται στην ανώνυμη δημιουργία.

Μέρος αυτής της ανώνυμης δημιουργίας είναι το δημοτικό τραγούδι με όλα τα θέματά του. Τα κάλαντα των ορθοδόξων έχουν την ιδιαίτερη χαρά και χάρη, να τραγουδούν «θεολογικώς» αυτά που η Εκκλησία υμνωδεί και λειτουργεί. Δεν μεταφέρουν απλά κάποια ήθη και έθιμα από σπίτι σε σπίτι, αλλά «εκκλησιαστικώ τω τρόπω» υπενθυμίζουν σε όλους μας ότι η γιορτή, η κάθε γιορτή της Εκκλησίας, είναι υπόθεση του καθενός μας. Είναι η προσωπική μας συνάντηση με το Θεό γιατί μόνον έτσι νοηματοδοτείται και η συνάντηση με τον πλησίον. Χωρίς αυτή την πρόσληψη της γιορτής, η γιορτή μετατρέπεται σε ένα ακόμη φαγοπότι χωρίς νόημα και ουσία, κάτι που στις μέρες μας ως «δυτικοί άνθρωποι» έχουμε εν αφθονία.

«Άναρχος Θεός καταβέβηκεν και εν τη Παρθένω κατώκησεν» τραγουδούν οι καλαντιστές για το μέγα μυστήριο της γέννησης του Χριστού. Ρωτά ένα άλλο ένα τον μέγα παιδαγωγό και Άγιο της Εκκλησίας μας: «Βασίλης ξέρεις γράμματα; Πες μας τα αρφαβητάτζια». Φωτιζόμεθα από το φως της τρισυποστάτου και αδιαιρέτου Αγίας Τριάδος στο Ιορδάνη ποταμό: «Και το Πνεύμα ως είδος περιστεράς και λευκής και ωραίας και καθαρής και φωνή ηκούσθην εκ' του πατρός ούτος εί ο υιός μου ο αγαπητός». Αναμένουμε ότι κάτι συνταρακτικό θα συμβεί με την τετραήμερο ταφή και έγερση του Λαζάρου: «Έαρ υμίν επέφανεν τοις πάσι το μηνύον η του Λαζάρου έγερσις ξένον φρικτό σημείον». Θρηνούμε και κλαίουμε με την Παναγία τον μονογενή της: «Άδε μαντάτο σκοτεινόν τζαι μέρα λυπημένη».

Τέλος υμνούμε και δοξάζουμε την Αγία Ανάσταση του Χριστού, την αρχή και το τέλος της ιστορίας: «Η δόξα και το κράτος σου, Χριστέ μου στους αιώνας».

Όλος αυτός ο εορταστικός κύκλος απαντάται στα τραγούδια μας καταλαμβάνοντας ένα σημαντικό μέρος του καθόλου δημοτικού τραγουδιού, που φαίνεται είναι και το πλέον ανθεκτικό στο χρόνο. Πέραν όμως αυτού η αυτάρκεια των τραγουδιών αυτών οφείλεται εν πολλοίς στο λόγο που εκφέρουν και στο μουσικό μέλος.

Η δημοτική ποίηση εδώ μ' ένα αξιοθαύμαστο τρόπο κινείται σε πολύ υψηλά επίπεδα. Ο πραγματικός λόγος του λαού αναμειγνύεται υπέροχα με τον αρχαϊκό λόγο της Εκκλησίας.

Κορυφώνοντας κατ' απόλυτο τρόπο τη συνύπαρξη της λόγιας γλώσσας με τη δημοτική, καταδεικνύει ότι ο λαός απέχει από γλωσσικά ψευδοπροβλήματα, προσλαμβάνοντας κατά τρόπο δημιουργικό όλη την παράδοση. Οι

μουσικές κλίμακες που χρησιμοποιούνται στα τραγούδια αυτά εντάσσονται στους ήχους της Εκκλησίας και ιδιαίτερα ο τρόπος «απαγγελίας» των τραγουδιών χωρίς συνοδεία οργάνων, κινείται ανάμεσα στο ποιητάρικο ύφος και στον τρόπο που διαβάζει ο αναγνώστης τον «Απόστολο» στην Εκκλησία. (Ύφος Αποστόλου)

Ο Μιχάλης Τερλικκός βυθισμένος στην παράδοση του δημοτικού μας τραγουδιού εδώ και χρόνια, χωρίς συναισθηματισμούς και υποχωρήσεις στα ψευδο-δίλημματα της εποχής μας, μας υπενθυμίζει με τη φωνή του την αλήθεια της Κύπρου, το πραγματικό της πρόσωπο. Μας υπενθυμίζει ότι εκεί που όλα φαίνονται παγιδευμένα, αδύνατα να αρθρώσουν ένα υπαρκτικό λόγο, αλλοτριωμένα σε εκούσιες και ακούσιες αλυσίδες, ότι υπάρχουν άνθρωποι που μυστικά και αθόρυβα, χωρίς πολλά-πολλά λόγια και φώτα «ποιούν ήθος». Υπάρχουν άνθρωποι που μας «προκαλούν» και μας «προσκαλούν» να τρέξουμε μαζί τους άναρχα μ' ένα φόβο, ψάχνοντας για τον τρόπο.

Όποτε συναντηθώ με ' μια νέα μαρτυρία του Μιχάλη νιώθω περηφάνια, που άνθρωποι σαν τον Μιχάλη επιμένουν να τραγουδούν την ομορφιά του λαού μας. Χαίρομαι ιδιαίτερα που ακόμα ένας κύκλος τραγουδιών – ιδιαίτερα σημαντικός αυτή τη φορά – μαρτυρείται από τον Μιχάλη. Ένα άνθρωπο που μόνο όταν τον γνωρίσει κάποιος αντιλαμβάνεται την αγάπη, το σεβασμό και το πάθος που τρέφει για το δημοτικό τραγούδι. Ευελπιστώ ότι αυτή η πνευματική τροφή θα αναλωθεί από το σύνολο του λαού μας και ειδικά από τους δασκάλους. Ωστε σιγά – σιγά με τη βοήθεια του Θεού να επαναφέρουμε στα σχολεία μας και τις γιορτινές μας συνάξεις αυτόν τον πλούτο.

Πέτρος Λαζάρου – Οκτώβριος 1998

Το Ταξίδι

Η προετομασία και η ηχογράφιση αυτού του δίσκου ήταν για μένα ένα ταξίδι στα παλιά. Τότε που η χαρά κόστιζε πολύ λίγα. Ένα ζεστό κουλούρι από τον φούρνο της αυλής μας. Μερικά γρόσια για πουλουστρίνα από τον θείο, την θεία, τον τατά, την γειτόνισσα συνοδευόμενα πάντα μ' ένα πλατύ χαμόγελο. Ένα Χριστουγεννιάτικο δέντρο στη γωνιά του φτωχικού μας σπιτιού με μόνα στολίδια άσπρο βαμβάκι και πολλά πολύχρωμα μπαλόνια. Η αναμονή του καινούργιου χρόνου δίπλα στη φωτιά, που ήταν το μόνο επιτρεπόμενο ξενύχτι. Το βάφτισμα των γεννημάτων μας στην κολυμβήθρα, τα Φώτα. Η μυρωδιά της άνοιξης. Οι νύχτες της Μεγάλης Εβδομάδας στη φωτισμένη με κεριά εκκλησιά μας.

Τα χαρούμενα πρόσωπα των χωριανών στη αυλή της εκκλησίας, με την αρτυμαθκιά και τον πεύκο τη νύχτα της Ανάστασης. Η λαμπρατζιά. Τα παιχνίδια.

Τους ακριβούς μου συντρόφους σ' αυτό το ταξίδι θέλω να ευχαριστήσω από τα βάθη της ψυχής μου.

Τον φίλο μου τον Χαράλαμπο, που ζώντας τη νιότη της ψυχής και του πνεύματός του – παρ' όλη την ηλικία του, παίρνω το μήνυμα ότι ο άνθρωπος μπορεί να μείνει για πάντα νέος. Τον φίλον μου τον Χαμπήν για την ψυσιήν που έδωσεν στο χαρακτηριστικό του εξωφύλλου. Τους φίλους μου μουσικούς και τους ηχολήπτες, για τα ξενύχτια, τις αγωνίες, τις χαρές που μοιράστηκαν μαζί μου.

Ευχαριστώ κι' όλους εσάς που συνταξιδεύετε μαζί μας. Καλωσορίζω ιδιαίτερα τους σημερινούς και αυριανούς νέους που θα μας ακολουθήσουν, κοινωνοί της παράδοσης, σ' αυτό το ταξίδι.

Μιχάλης Τερλικκάς – Δεκέμβριος 1998.

Θκυό Λόγια του Χαμπή

«Άμαν μου ζήτησεν ο φίλος μου ο Ττερικκάς να κάμω έναν χαρακτικό για το 'ξώφυλλον του δίσκου, είπα του «νναι» αμέσως τζαι με μιάλην ευκαρίστησιν. Εζήτησα τζι' έδωκεν μου ούλλους τους στίχους των τραουθκιών, εθκιαβάσα τους τζαι εσυγκίνησέν με πολλά ο «'Αης Βασίλης» που τον είδα πολλά κυπριακόν. Δούλεψα πάνω του, ήβρα την σύνθεση της εικόνας, αλλά έννοιωσα την ανάγκη να μάθω τζαι για τες ρίζες τούτου του τραουθκιού. Ετηλεφώνησα του ακριβού μου φίλου – συγγενή Χαράλαμπου Δημοσθένους, που έξερα ότι το τραούδησεν του Ττερλικκά, τζι' ερώτησά τον να μου πει.

Είπεν μου καμπόσα, εσκέφτηκα να χαράξω 'πο τούτα γυρόν της εικόνας τζ' εσυφώνησεν τζι' ο Χαράλαμπος. Έστερα που λλιές ώρες όμως, έπκιαν με πίσω τζι' απάγγειλέν μου τους στίχους, που τελικά ήύραν την θέσιν τους σαν πλαίσιον της εικόνας.

Ήταν, νομίζω, μια φυσική κίνηση νιού γνήσιου ποιητή που βασανίζει το κάθε τι για να 'βρει το καλλύττερον, τζαι για να τιμήση τον φίλιον μας τον Ττερλικκάν.

Χαμπής – Νοέμβριος 1998

Οι στίχοι του Χαράλαμπου

Η Φιλιππίνα είπεν το εις τον Χαράλαμπο μας.

Χαράλαμπος στον Ττερλικκάν, πρώτον τζαι θκιαλεχτόν μας.

Ο Ττερλικκάς τραούδησεν με ομορκιάν, με χάρην
την πουλουστρέναν εύκουμαι, με πόλικον λουβαρίν.

Χαράλαμπος Δημοσθένους – Σεπτέμβρης 1998

Σημείωμα του Ερμηνευτή

Η δισκογραφική αυτή έκδοση έχει σκοπό να θυμίσει στους παλαιότερους παλιές γνωρίμες μελωδιες και αγαπημένες συνήθειες – μα πιο πολύ να τις κάνει γνωστές στις σημερινές και αυριανές γενιές. Φιλοδοξεί επίσης να καταστεί ένα χρήσιμο εργαλείο στα χέρια όσων ασχολούνται με τη μουσική παιδεία στην Κύπρο και τον ευρύτερο ελληνικό χώρο.

Το περιεχόμενο της έκδοσης μπορεί να χωριστεί σε τρεις ενότητες.

- Κυπριακά και άλλα ελληνικά κάλαντα.
- Θρησκευτικά τραγούδια της Κύπρου.
- Ύμνοι.

Συντελεστές:

Έρευνα, Επιλογή, Δόμηση και ερμηνεία τραγουδιών:
Μιχάλης Τερλικκός.

Μουσικοί:

Κώστας Καρπασίτης Βιολί.
Γιαννάκης Σουρουλλάς Λαούτο, Κουδούνια
Νίκος Σουρουλλάς Ταμπουτσιά
Αντρέας Γιωργαλλής Κολοκούιν.

Χορός:

Γιαννάκης Σουρουλλάς
Κώστας Καρπασίτης
Νίκος Σουρουλλάς

Χορός Παιδιών:

Χρίστος Δημητριάδης
Μάριος Βουτής
Αντιγόνη Μάναρη
Μαρία Καραβασίλη

Η μουσική επιμέλεια έγινε από τον Γιαννάκη Σουρουλλά και τον Μιχάλη Τερλικκό σε συνεργασία με την υπόλοιπη ομάδα.

Η ηχογράφηση έγινε στο “CITY STUDIO” από τον Μάη μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1998 με ηκολήπτες τους: Κύπρο Χριστοδουλίδη και Αντρέα Γιωργαλλή.

Χαρακτικό του Εξωφύλλου: Χαμπής

Δημιουργικό: Γεωργία Ζίζιρου

Παραγωγή: Μούσα – Μουσικές Παραγωγές

Εκτύπωση: Μιχάλης Ορφανός

Στίχοι και σχόλια

1. Κυπριακά Κάλαντα Χριστουγέννων

Καλήν εσπέραν άρκοντες τζ' αν' εν' ο ορισμός σας
Χριστού τη θεία γέννηση να πω στ' αρκοντικό σας.

Χριστός γεννιέται σήμεραν στην Βηθλεέμ την πόλην
οι ουρανοί αγάλλονται μαζί τζ' η φύσις όλη.

Γεννιέται μέσ' στο σπήλαιον στην πάγνην των αλόγων
ο Βασιλιάς των ουρανών τζ' ο πλάστης υμών όλων.

Αντζέλοι εις τους ουρανούς ψάλλουν το εν υψίστεις
τζαι κάτω φανερώνεται εις τούς βοσκούς ο κτίστης

Που την Περσίαν έρχονται τρεις μάγοι με τα δώρα
τζ' έναν αστέριν λαμπερόν τους οδηγά στην χώραν

Φτάνουν οι μάγοι παρ' ευτύς που τον αστέραν βλέπουν
φως θεϊκόν τους οδηγεί ζωπίσω του προστρέχουν

Μπαίνουνσιν μέσ' στο σπήλαιον βρίσκουν την Θεοτόκον
τζ' εκράτεν στές αγκάλες της τον άγιον της τόκον.

Γονατιστοί τον προσκυνούν τζαι δώρα του χαρίζουν
Σμύρναν, χρυσόν τζαι λίβανο Θεόν τον ευφημίζουν

Την σμύρναν πως εν άνθρωπος χρυσόν για Βασιλέαν
τον λίβανον πως εν' Θεός σ' όλην την ατμοσφαίραν.

Χριστιανοί σας είπαμε όλην της ιστορίαν
για του Ιησού μας του Χριστού την γένναν την αγίαν

Το Πάσκαν πον να τρώετε εις το αρκοντικόν σας
δώστε τζαι κανενού φτωχού απού το φαγητό σας

Δώστε τζαι για τον κόπον μας ότ' εν ο ορισμός σας
τζ' ο Ιησούς μας ο Γριστός νάν' πάντα βοηθός σας.

Γρόνια πολλά να ζήσετε νά'στε ευτυχημένοι
τζαι στο κορμίν τζαι στην ψυσήν να 'σαστιν πλουμισμένοι.

2. Κάλαντα Βυζαντινά (Κοτυώρων Πόντου)

Ἄναρχος Θεός καταβέβηκεν και εν τη παρθένω κατώκησεν.
Ἐρουρεμ, έρουρεμ, χαιρουρερουρερουρέμ, χαιρε Δέσποινα.

Βασιλεύς των όλων και Κύριος ήλθε τον Αδάμ αναπλάσασθε.
Ἐρουρεμ, έρουρεμ, χαιρουρερουρερουρέμ, χαιρε Ἄχραντε.

Γηγενείς σκιρτάτε και χαιρέσθε, τάξεις των Αγγέλων ευφραίνεσθαι.
Ἐρουρεμ, έρουρεμ, χαιρουρερουρερουρέμ, χαιρε Δέσποινα.

Δέξου Βηθλεέμ τον Δεσπότη σου, Βασιλέα πάντων και Κύριον.
Ἐρουρεμ, έρουρεμ, χαιρουρερουρερουρέμ, χαιρε Ἄχραντε.

Ἐξ' ανατολών μάγοι έρχονται, δώρα προσκομίζοντες άξια.
Ἐρουρεμ, έρουρεμ, χαιρουρερουρερουρέμ, χαιρε Δέσποινα.

Σήμερον η κτίσις αγάλλεται και πανηγυρίζει κι' ευφραίνεται.
Ἐρουρεμ, έρουρεμ, χαιρουρερουρερουρέμ, χαιρε Ἄχραντε.

Πηγές: Παλαιότερες ηχογραφήσεις

3. Κάλαντα Δωδεκανήσου (Κως)

Αύτη είναι η ημέρα
όπου ήρθ' ο λυτρωτής
από Μαριάμ μητέρα
εκ' παρθένου γεννηθείς

Ο άναρχος αρχήν λαμβάνει
και σαρκούται ο Θεός
ο αγέννητος γεννάται
εις την φάτνη ταπεινός

Όσοι έχετε στα ξένα
να δεχθείτε με καλό
ευτυχία να σας δίνει
τον Θεό παρακαλώ.

Πηγές: Παλαιότερες ηχογραφήσεις

4. Η Παρθένος σήμεραν - Ύμνος

Η Παρθένος σήμεραν τον υπερούσιον τίκει
καί η γη τω σπήλαιον τω απροσίτω προσάγει.
Άγγελιοι μετά ποιμένων δοξολογούσι,
μάγοι δέ μετά αστέρος οδοιπορούσι
δι' ημάς γάρ εγεννήθη Παιδίον νέον,
ο πρό αιώνων Θεός

5. Κυπριακά κάλαντα – Πρωτοχρονιάς

Πάλιν ακούστε άρκοντες τι ῥταμεν να σας πούμεν
πως αύριον είναι γιορτή και πρέπει να χαρούμεν.

Αύριον εν' αρχηχροιά, πρώτη του Γενναρίου
όπου γιορτάζεται παντού τ' Αγίου Βασιλείου

Ζητώ χάριν που τον Θεόν τα λόγια μου να δέσω
τον Άγιον Βασίλειον να σας τον επαινέσω.

Που τον αφέντην τον Θεόν, ήτανε φωτισμένος
και στων γραμμάτων την σπουδήν σοφίαν τοκισμένος.

Γέννημαν της Καισάρειας, βλαστός Καππαδοκίας
και ποιητής θεόπνευστος της θείας λειτουργείας.

Αρχιερείς τον σέβονται, παπάδες τον τιμούσιν
οι άρκοντες και ο λαός σκυφοί τον προσκυνούσιν.

Καλόν γρόνον να έσιετε εις την διάθεσίν σας
τζ' εμείς ευκαρισκιούμαστιν με την προαίρεσίν σας.

Εμείς ευκαρισκιούμαστιν ασ' εν τζαι με τα λλία
γιατ' αν ζητήσουμεν πολλά εν ναν' φυλαργυρία.

Πρωτομηνιά, Πρωτοχροιά τζαι πάλ' αρκή του χρόνου
τζ' εμείς καλώς σας ήβραμεν να ζήτε τζαι του χρόνου.

Πηγές: Θεόδουλος Καλλινικός, Γεώργιος Αβέρωφ, Ανρτέας Μαππούρας

6. Ο Άης Βασίλης – Κυπριακό

Άης Βασίλης έρκεται
απού την Κεσσαρεία.
Εβάσταν εις το σιέριν του
Γριστόν τζαι Παναΐαν.

Οι λιόντες τον επιάσασιν
μέσα στα μερσηνάτζια.
- Βασίλη ξέρεις γράμματα.
Πε μας τ' αρφαβητάτζια.

Εκούμπησεν την βέρκαν του
να πει τ' αρφαβητάτζια.
Τζει πάνω σ' τζείν' την βέρκαν του
κλωνάρκα εποιούσαν.
Τζει πάνω σ' τζείνα τα κλωνιά
πουλιά ετζελαδούσαν.

Η τζίκλα παίρνει το νερόν
τζ' η φάσσα το σαπούνιν
τζ' η πέρτικα τα ρούχα του
τα μουσκομυρισμένα
τζαι καλημέρα Άγια γιορτή
δώστε μας πουλουστρέναν.

Πηγή: Χαράλαμπος Δημοσθένους – Κοντέα

Το τραγούδι αυτό το κατέγραψα το 1993 από τον Χαράλαμπο Δημοσθένους. Όπως μου αφηγήθηκε, το άκουγε από πολύ μικρός και το έμαθε όταν ήταν 15 χρόνων από κάποια γριά στην Κοντέα που την έλεγαν Φιλιππίνα. (Δηλαδή η γυναίκα του Φίλιππου. Το όνομά της ήταν Ελένη). Ο Χ. Δημοσθένους γεννήθηκε το 1917. Συνεπώς το έμαθε γύρω στο 1932.

7. Κυπριακά Φωτοκάλαντα

Παρακαλώ σας δώστε μου θέλημαν ν' αρκηνήσω
να πω τα Φωτοκάλαντα να σας τα ιστορήσω

Σήλια καλωσορίσματα Φέρνω στην αφεντιάν σας
τζαι του τζαιρού σαν σήμερα νά 'στετε την υγιάν σας

Τζ' αν έσετ' ευκαρίστησην τζαι θέλ' η όρεξή σας
τα Φωτοκάλαντα να πω στην πόρταν την δικήν σας

Μηνύματα χαρούμενα ήρταμεν να σας πούμεν
πως ο Γριστός βαφτίζεται τζαι να σας ευχηθούμεν

Πως εν τα Θεοφάνια ανθρώπων σωτηρία
που καθαρίζουν τες ψυσιές από την αμαρτίαν.

Σήμερον ήρτεν ο Γριστός στο Άγιον ποτάμιν
τζ' εζήτησεν να βαφτιστεί από τον Ιωάννην.

Θαύμαν μεγάλον έγινεν απού δεν έσει ταίριν
ανοίξασιν οι ουρανοί τζ' εξέβην περισσότερίν

Ήτουν το πνεύμαν τ' άγιον για να το μαρτυρήσει
πως εβαφτίστην ο Γριστός π' ανατολήν ως δύσην

Δοξάζουμεν σε Βασιλιά με τα θαυμάσιά σου
τζαι προσκυνούμεν κύριε τα Θεοφάνειά σου.

Ακούστε το 'βαγγέλιον τζαι του Γριστού το στόμαν
όποιος δεν εβαφτίστηκεν χάννει ψυσιήν τζαι σώμαν.

Εις τούν το αρκοντόσπιτον που 'δείξαν προθυμίαν
τζ' ακούσασιν τα κάλαντα με τόσην ευθυμίαν

Δώσ' τους θεέ μου τζαι Γριστέ τζ' αφέντρα Παναΐα
γρόνια πολλά τζαι πλούσια να ζούν με την υγιάν

Τζαι του τζαιρού με το καλόν νά 'ρτουμεν να σας βρούμεν
χαρούμενους καλόκαρδους τα φώτα να σας πούμεν.

Πηγές: Θεόδουλος Καλλίνικος, Γεώργιος Αβέρωφ

8. Καλημέρα Πάντες, ώ! Αδελφοί – Φώτων Πάτμου

Καλημέρα Πάντες ω! Αδελφοί, ακούσατε την σήμερον εορτήν.
Σήμερον τα Φώτα και εορτή και λαμπρά ημέρα δεσποτική.

Καλημέρα, καλημέρα, καλή σου μέρα αφέντη με την κερά.

Εν αρχή ως ήρχισεν ο Θεός εποίησεν την γην και τον ουρανόν.
Ύστερον δε πάλιν από αυτά, έκαμεν τα ζώα και τα φυτά.
Έκαμεν την θάλασσαν, ποταμούς, τον μέγαν Ιορδάνην και αλλουούς.

Καλημέρα, καλημέρα, καλή σου μέρα αφέντη με την κερά.

Ο Αδάμ και η Εύα ημάρτησαν και εις αμαρτίαν υπέπεσαν.
Την απάτην στον όφην την έριξαν και του θεού δεν είπαν πως έφταιξαν.
Αλλ' ο όφης ήτον διάβολος, των πονηρών δαιμόνων διδάσκαλος.

Καλημέρα, καλημέρα, καλή σου μέρα αφέντη με την κερά.

Μα ο Ιησούς ο φιλόανθρωπος ήρθεν εις τον κόσμον ως άνθρωπος.
δια να λυτρώσει πάντας ημάς από αυτάς τας χείρας τας μιαράς.

Καλημέρα, καλημέρα, καλή σου μέρα αφέντη με την κερά.

Και τον Ιωάννην εξήτησεν και στο βάπτισμά του τον έκραξεν.
«Ιωάννη Πρόδρομε σου ζητώ, στον μέγαν Ιορδάνην να βαπτιστώ».

Καλημέρα, καλημέρα, καλή σου μέρα αφέντη με την κερά.

Και ο Ιωάννης του έλεγεν και σφοδρώς το σώμαν του έτρεμεν.
«Πώς να σε βαπτίσω ω! Λυτρωτά όπου η χειρ μου τρέμει και δειλιά!
Πως τολμώ να βάλω την χείραν μου, εις την κορυφήν του Σωτήρα μου»!

Καλημέρα, καλημέρα, καλή σου μέρα αφέντη με την κερά.

«Άφες φόβον Πρόδρομε σου ζητώ στον μέγαν Ιορδάνην να βαπτιστώ».
Τότε τον βαφτίζει ο Βαπτιστής και έλαμψεν η έρημος παρ' ευθύς.

Καλημέρα, καλημέρα, καλή σου μέρα αφέντη με την κερά.

Και το πνεύμα ως είδος περιστεράς και λεπτής και ωραίας και καθαράς.
Και φωνή ηκούσθη εκ' του πατρός, «ούτος είν' ο υιός μ' ο αγαπητός»
και τα χερουβείμ θυμιάζουσιν και τα σεραφείμ τον δοξάζουσιν.

Καλημέρα, καλημέρα, καλή σου μέρα αφέντη με την κερά.

Δια τούτο πάντες ω! Αδελφοί ακούσατε την σήμεραν εορτήν.
Να την εορτάσομεν αδελφοί, ότι είν' ημέρα δεσποτική.

Καλημέρα, καλημέρα, καλή σου μέρα αφέντη με την κερά.
Και εις έτη πολλά. Και του χρόνου να 'στε καλά.

Πηγές: Παλαιότερες ηχογραφήσει

9. Το Τραούδι του Λαζάρου

Έαρ ημίν επέφανεν τοις πάσι το μνηνόν
η του Λαζάρου έγερσις, ξένον φρικτόν σημείον.
Άνθη και ρόδα εύοσμα, κατάνυξις ψυχής τε
και λέγω σας, ακροαταί, εις την χαράν να είσθε
Αρχίζω την διήγησιν κι' όλοι ν' ακροαστείτε
δια να καταλάβετε και να κατανυχθείτε.
Ο Λάζαρος κατήγετο από την Βηθανίαν
είχεν και δύο αδελφάς την Μάρθαν και Μαρίαν.
Ούτος ησθένησεν λοιπόν ασθένειαν μεγάλην
και πυρετός τον έλαβεν κι' είχεν μεγάλην ζάλην.
Μα ο Χριστός ευρίσκετο εις μίαν άλλην πόλην
με κόσμον πολυάριθμον, ομού κι' οι Αποστόλοι.
Η Μάρθα τους προϋπαντά με θρήνους και με πόνους
και προσκυνούσα τον Χριστόν λέγει αυτούς τους λόγους:
« Ει ης ώδε, κύριε, ο Λάζαρος ο φίλος
δεν ετελεύτα, αληθώς, ουδέποτε εκείνος».
Λέγει τους: «Πού τεθήκατε τον Λάζαρον τον φίλον;
Υπέγετε ούν έμπροσθεν και δείξατε εκείνον».
Και παρευτός επρόσταξεν ετούτον να ποιήσουν
τον λίθον εκ' του μνήματος να τον αποκυλήσουν.
Και ως Θεός εφώναξεν μίαν φωνήν μεγάλην:
«Λάζαρε, δεύρο έξελθε», κι' ηκούσθην εν' τω Άδη.
Κι' ευτός εξήλθεν Λάζαρος έξω λαζαρωμένος
κίτρινος, μαύρος και χλωμός και τεταπεινωμένος.
Φόβος πολύς κατέλαβεν τότε τους Ιουδαίους
αρχιερείς και ιερείς κι' αυτούς τους φαρισαίους.
Τον Λάζαρον και τον Χριστόν ζητούσιν να φονεύσουν
από το πρόσωπον της γης να τους εξολοθρεύσουν.
Και φοβηθείς ο Λάζαρος σε πλοίον επιβαίνει
στης Λάρνακας τες αλυκές την αύριον ξεβαίνει.
Τριάντα χρόνους έζησεν την αρχιεροσύνην
κι' εποίμανεν το ποιμνιον με ταπεινοφροσύνην.
Και την λαμπράν Ανάστασιν όλοι ν' αξιωθώμεν
τον παντοδύναμον Θεόν να Τον δοξολογώμεν.

Κι' εμείς καλώς σας ηύραμεν και να πολυχρονάτε
τυριά πολλά να κάμνετε κι' εμάς να μας διάτε.
Χρόνους πολλούς να ζήσετε κι' εσείς και τα παιδιά σας.
Η Παναγία κι' ο Χριστός κι' ο Άγιος ο Λάζαρος
να 'ναι βοήθεια σας.

Πηγές: Αντρέας Μαππούρας, Θεόδουλος Καλλίνικος.

Το τραγούδι αυτό το τραγουδούν το Σάββατο του Λαζάρου από πόρτα σε πόρτα παιδιά συνοδευόμενα από τον παπά ή ψάλτες κρατώντας βάγια κι' ένα καλάθι. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα παιδιά κάνουν και αναπαράσταση της ανάστασης του Λαζάρου κατά τη διάρκεια του τραγουδιού. Οι νοικοκυρές τους δίνουν αυγά ή τυρί για φιλοδώρημα

10. Τον Νυμφώνα σου βλέπω - Ύμνος

Τον νυμφώνα σου βλέπω, Σωτήρ μου, κεκοσμημένον,
και ένδυμα ούκ έχω, ίνα εισέλθω εν αυτώ?
λάμπρυνόν μου την στολήν της ψυχής,
Φωτοδότα και σώσον με.

11. Ο Θρήνος της Παναγίας

Άρκοντες αφιγκράστε μου της Δέσποινας τον Θρήνον.
που κλαίει τον μονογενή εις τον σταυρόν εκείνον.

Αδέ μαντάτον σκοτεινόν τζαι μέρα λυπημένη
που ήρτεν σήμερον σ' εμέν την πολλοπικραμμένην.

Αδέ χαράν που θικιάδασα τζ' εγέννησα τον ήλιον
τον φούν που επέρασα στις γέννησης τον σπήλιον
για τον Ηρώδη τον πικρόν μεν χάσει το Βασίλειον.

Γρυσόν δεντρόν εβλάστησεν ο εύσπλαχνος υιός μου
τζ' έφκαλεν κλώνους δώδεκα για σσειπασμόν του κόσμου.

Τωρά οι κλώνοι κόπηκαν τα φύλλα μαραθθήκαν
τζ' η βρύση εσταμάτησεν, όλα εξρανθήκαν.

Ιούδας τον επρόδωσεν αργύρια τριάντα
τζ' ενόμισεν ο μιαρός πως θα τα έσειε πάντα.

Τζ' ο κωμοδρόμος άνομος, α! που να θκιακονίσει
μήτε ψουμίν να 'βρει να φα, με ρούχον να φορήσει.

Είπαν του κόψε τέσσερα, τζαι τζείνος κόφκει πέντε.
Νήεν κοπούν τα γρόνια του να μείνουν μέρες πέντε.

Πέντε καρκιά εβάλασιν επάνω στο υιόν μου
τζ' εκάμαν Τον τζ' εφύρτηκεν, το φώς των οφθαλμών μου.

Ώ! Πανσεβάσμιε σταυρέ ξύλον ευλογημένον
όπου βαστάζεις τον Θεόν πάνω σου κρεμμασμένον.

Σκύψε σταυρέ να δυνηθώ να τον καταφιλήσω
τον ποιητήν μου και Θεόν να τον ποσιερετήσω.

Όρη αναστενάξετε και πέτρες ραγισθείτε
και ζωντανοί τες λύπες μου κλάψετε και θρηνηείτε.

Κλάψετε χήρες κι' ορφανά, όλοι την συντροφιάν σας
κλάψετε τον διδάσκαλον και την παρηγοριάν σας.

Τζαι που μασιαίριν να σφάώ τζαι που κρεμμός να δώσω
τζαι που ποτάμιν σύθθολον να μπώ να παραδώσω.

Τζ' η Δέσποινα που το 'βκαλεν προφήτισσα λοάται
τζείνης πρέπει η δόξασης τζ' έμείναν τ' ως πολλά 'τε.

**Πηγές: Παλιό χειρόγραφο από το χωριό μου Καπούτι (Στίχοι).
Αντρέας Μαππούρας, Ελένη Μαππούρα – Αραδίππου (Μελωδία).**

Ο Θρήνος της Παναγίας τραγουδιόταν τη νύχτα της Μ. Παρασκευής μετά την περιφορά του επιταφίου, μέσα ή στο προαύλιο της εκκλησίας. Τον τραγουδούσαν μέσα από χειρόγραφα τετράδια δύο-τρία άτομα (κατά κανόνα άνδρες και σχεδόν πάντα οι ίδιοι), ο ένας μετά τον άλλον με θρηνώδες ύφος, παρασέρνοντας σε δάκρυα τους πιστούς που συμμετείχαν με τον τρόπο αυτό στον πόνο της μάνας του Θεού, μα και στον ανθρώπινο πόνο της μάνας Μαρίας.

12. Τραούδι της Ανάστασης

Άρκοντες αγροκήσατε δια να σας συντύχω
 και πανω στην Ανάστασην θέλω να σας μιλήσω.
 Δράμετε όλοι γρήγορα μέσα στην εκκλησίαν
 με πόθος και ευλάβιαν γυναίκες και παιδιά.
 Να φτάσετε εις την λιτήν ν' άψυτε τα καιρια σας
 και να πανηγυρίσετε δια την Πασκαλιάν σας.
 Ν' ακούσεται Ευαγγέλιον και το Χριστός Ανέστη
 πως ανεστήθη ο Χριστός κι' ο ουρανός εξέστη.
 Οι μυροφόροι έδραμον τον τάφον να ιδούσιν
 και είδαν την Ανάστασην καθώς το μαρτυρούσιν.
 Μαρία τότες έβλεψεν τον Ιησούν εστώτα
 κι' ως κηπουρόν ενόμισεν και τούτον επηρώτα.
 Διότι 'κείνον τον καιρόν εκεί ήτουν περβόλιν
 που 'ταν ο τάφος του Χριστού καθώς το ξέρουν όλοι.
 Στην Γαλιλαιαν είπεν τους να πάν' να τον ιδούσιν
 και να το πουν τους μαθητές κι' εκείνοι να χαρούσιν.
 Τρέχει Μαρία παρευτός για να τον προσκυνήσει
 κι' ο Ιησούς εφώναξεν: «Μαρία μη μου εγγίσεις
 μόνον να πας στους μαθητές και να τους το κηρύξεις».
 Ο Ιωάννης έτρεξεν στον τάφον και ο Πέτρος
 και είδασιν τα σάβανα στο δεξιόν το μέρος.
 Ο Ιωάννης έμπηκεν μέσα κι' εγύρισέν το
 και είδεν την αλήθειαν κι' έβγην και κήρυξέν το.
 Δεν ήυρεν άλλον τίποτε παρά το σινδονίον
 κι' εκείνον το μανδήλιον που λέγαν σουδαρίον.
 Βγαίνουν οι δυό Απόστολοι κι' οι πέντε μυροφόρες
 κηρύξαν την Ανάστασην τες πρωίνες τες ώρες.
 Εις την ζωήν σας, άρκοντες, στην οικογένειάν σας
 σας εύχομαι χρόνια πολλά σε σας και τα παιδιά σας.
 Να αξιώσει ο Θεός χρόνους πολλούς να ζηήτε
 και στην αιώνιον ζωήν να καταξιωθείτε
 και τον μιστόν του κόπου μας να μεν μας τον κρατείτε.
 Κι' εγώ για σας παρακαλώ εμπρός εις τας εικόνας.
 Η δόξα και το κράτος Σου, Χριστέ μου στους αιώνας.

**Πηγές: Ηλίας Γεωργίου – Αλάμπρα (Στίχοι)
 Θεόδουλος Καλλίνικος (Μελωδία Α)
 Θεοδώρα Κυριάκου – Πολιτικό (Μελωδία Β)**

Το τραγούδι αυτό τραγουδιόταν από μια ομάδα νέων ανδρών από πόρτα σε πόρτα πριν από την έναρξη της λειτουργίας του «Καλού Λόγου» (Της Ανάστασης) και αποτελούσε κάλεσμα των πιστών στην εκκλησία. Οι νοικοκύρηδες τους πρόσφεραν φλαούνες, αυγά κόκκινα, αυκωτές και κουλλούρια. Όπως με πληροφόρησε κάτοικος του Νέου Χωριού Πάφου, στο χωριό τους το έθιμο αυτό διατηρείται μέχρι σήμερα.

13. Το Τραούδι τ' Άη Γιώρκη

Αδέ μαντάτον σκοτεινόν χαπάρκα μαυρισμένα
που έδειξαν οι ασεβείς στον κόσμον λυπημένα.
Επιάνναν τους χριστιανούς τζαι τους εβασανίζαν
το σώμαν τους μεσ' τα λαμπρά το μαυροκατσουρίζαν.

Δοξάζω σε καλέ θεέ που 'σαι στα ψηλωμένα
όπου γινώσκεις τα κρυφά τζαι τα φανερωμένα
Δόξαν μεγάλην έδωκες τ' Αγίου Γεωργίου
που έρκεται η μέρα του 'κοστρείς του Απριλλίου.

Ο Άγιος Γεώργιος από την Πλαιστίνη
επήεν τζ' επολέμησεν για την χριστιανοσύνη.
Αγάπαν τον ο Βασιλιάς γιατί 'ήτον παλληκάριν
τζ' έστησεν τον πουπανωθικιόν στ' ασκέριν φλαμπουράρην

Εδείχτηκεν ο άγιος μέγας τζαι λαμπροφόρος
και νικητής υπέρμαχος μα και τροπαιοφόρος.
Ενίκαν πάντα τους εχθρούς που τον επολεμούσαν
τες χώρες ελευθέρωννεν που τες καταπατούσαν.

Ενίκησεν τον Δέκιον από 'ταν βασιλέας
τζ' αφάνισεν τα είδωλα που τον ναόν της Ρέας.
Επρόσταξεν ο Βασιλιάς τζαι με την συντροφικιάν του
να φέρουσιν τον Άγιον δεμμένον εμπροστά του.

- Γεώργιε, Γεώργιε έλα να θυσιάσεις
τζαι βάλλω σε στα βάσανα που σπλάχνα να σπαράξεις.
- Τα βάσανά σου βασιλιά εν των μωρών παιχνίθκια
τζαι δεν αρνούμαι τον Γριστόν να προσκυνώ σανίθκια.

Πα 'στον τροχόν καρφώσασιν ξύλα πελετζήμένα
πά' στα σανίθκια μηήξασιν ξιουράφκια κονισμένα.
Τότε γυρίζουν τον τροχόν απάνω στα ξιουράφκια
τζαι το κορμίν τ' Άη Γιωρκού εκάμαν το κομμάθκια.

Απού τους πόνους τους πολλούς ο άγιος εφύρτην
τζ' επρουμουττίστην εις την γην χαμαί τζ' επροσευχήθην.
- Αλοίμονον, αλοίμονον Γριστέ μου τζαι θεγέ μου
τωρά που με καστιωρούν έλα βοήθησέ μου.

Τζαι πολοάτ' ο μιάρός να του αναελάσει
- Πούν το Χριστόν Γεώργιε τωρά να σε ποσπάσει;
Ευτύς εγίνηκεν σεισιμός ούλλα σκοτεινιαστήκαν
τζαι του αγίου οι πληγές ευτύς εγιατρευτήκαν.

Εθύμωσεν ο Δέκιος δεν ήμπορεί να κάτσει
ευτύς εγύρεψεν λαμπρόν μέσα να τον πετάξει.
Εβάλαν τον μεσ' το λαμπρόν εμπρός του συνεδρίου
τζαι με κοντάρκα σίερα χτυπούσαν του αγίου.

Ο κόσμος εσπαράχτηκεν απού τα κλάματά του
τζ' η γη χαμαί κοσιήνισεν απού τα γαίματά του.
Ευτύς κατέβην άγγελος εξ' ουρανού Κυρίου
τζ' εγιάτρεψεν τον άγιον εμπρός του συνεδρίου.

Τότες πιστέψαν στο Χριστόν ούλλοι οι αφεντάδες
τζ' οι στρατιώτες που 'σανε χαζίριν θκυό σηλιάδες.
Γινήκασιν Χριστιανοί ούλλοι με την αράδα
βαφτίστην τζ' η βασιλίσσα την λέγαν Αλεξάντραν.

Σκολάννω τζαι αφήννω σας τ' αγίου βοθηείαν
τζαι του τζαιρού με το καλόν τζαι με καλήν υγείαν.

**Πηγές: Παλιό χειρόγραφο από το Χωριό μου Καπούτι (Στίχοι)
Προσωπικό άκουσμα από το χωριό μου (Μελωδία)**

Το τραγούδι αυτό πρωτοδημοσιεύθηκε από τον αδελφό μου Γεώργιο Τερλικκά στην επετηρίδα του Γυμνασίου Μόρφου του σχ. έτους 1962-63. Όπως αναφέρει στο σχόλιο, «οι μαρτυρίες γερόντων συγχωριανών μας φτάνουν μέχρι κάποιον πατέρα Ιάκωβο που έζησε γύρω στο 1800 αλλά δεν γνωρίζουν αν ήτο δική του σύνθεση ή αν το αντέγραψε από παλαιότερους. Το τραγουδούσαν στη γιορτή του Αγίου Γεωργίου μετά την περιφορά της εικόνας, όταν ο κόσμο άρχιζε να προσκυνά, συνήθως στην είσοδο της εκκλησίας.